

Ruinen-Wommels aardewerk uit het plangebied Oudvaart te Sneek, een archeologische verkenning in de gemeente Sneek (Fr.)

A. Ufkes & G.J. de Roller

ARC-Rapporten 2005-06

Groningen
22 juni 2005
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

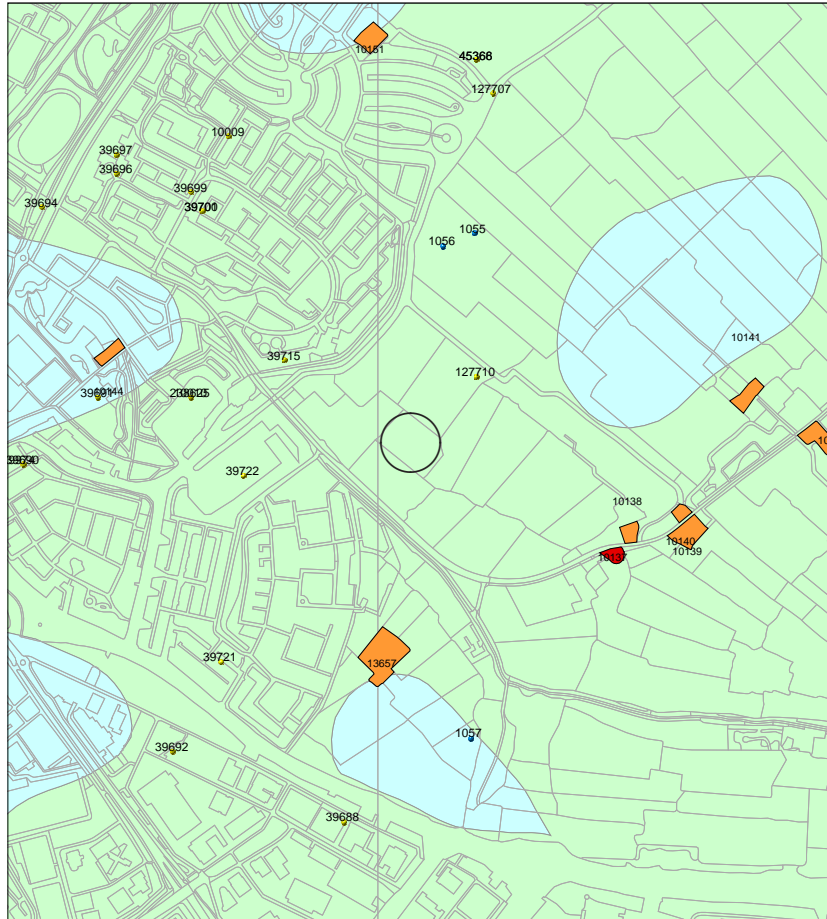
Aan de oostzijde van Sneek wordt een nieuwbouwwijk gerealiseerd met daarin grote waterpartijen. Op, en in de omgeving van dit terrein, zijn door RAAP boringen gezet om de archeologische waarde in kaart te brengen (Veenstra 2004). Het meest zuidoostelijk deel van het plangebied kon niet worden onderzocht vanwege de aanwezigheid van een zanddepot. Op het terrein in kwestie zijn echter wel boringen gezet, en het betreft het gebied dat ongeveer ter hoogte van de boringen 13, 14, 157 en 158 ligt.

Rond juli–augustus 2004 werd door een werknemer van Archeomedia, die hier toevallig langs kwam, in één van de recent gegraven waterpartijen een terpprofiel waargenomen. Daarnaast verzamelde hij een grote hoeveelheid terpaardewerk, dat hij overdroeg aan de Provinciaal Archeoloog van Friesland, dr. G.J. de Langen.

Vanuit de provincie Fryslân en van de gemeente Sneek, in de persoon van dhr. J. Zwaneburg, kwam aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) het verzoek om de aard en precieze ligging van de vindplaats in kaart te brengen. In eerste instantie leek de kans zich voor te doen om het profiel te kunnen bestuderen, maar dit bleek bij nader inzien vooralsnog niet mogelijk. Dit profiel bevindt zich namelijk binnen damwanden van één van de waterpartijen, die momenteel volledig vol water staat. Daarom werd gekozen voor een aanvullend booronderzoek en een oppervlakte-inspectie om inzicht te krijgen in het bodemarchief. Naar aanleiding van het onderzoek vond een tweede onderzoek plaats waarbij profielen zijn gedocumenteerd. Door ARC bv werd een Programma van Eisen (PvE) opgesteld waarin voor dit vervolgonderzoek de volgende vragen worden geformuleerd:

- 1 *Wat is de precieze aard van de vindplaats, oftewel is er inderdaad sprake van een terp?*
- 2 *Wat is de precieze omvang van de vindplaats?*
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de eerder aangetroffen aardewerkfragmenten en mogelijk aanwezige antropogene grondsporen?*
- 4 *Wat is de aard en ouderdom van de eventueel aan te treffen bewoningssporen?*
- 5 *Welke graad van waardering dient aan de vindplaats gegeven te worden?*

Dit onderzoek vond plaats op 23 augustus 2004 en werd uitgevoerd door drs. ing. G.J. de Roller en mw. drs. A. Ufkes. Naar aanleiding van dit onderzoek vond een tweede onderzoek plaats op 14 en 15 september 2004 onder leiding van drs. A. Ufkes met medewerking van drs. S.J. Tuinstra.

Legenda

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

- VONDSMELDINGEN

- WAARNEMINGEN

- TOP10 ((c)TDN)

PLEISTOCEN_TOP ((c)TNO)

- 0 tot 2 m tov NAP
- 4 tot 0 m tov NAP
- 8 tot -4 m tov NAP
- 12 tot -8 m tov NAP
- 16 tot -12 m tov NAP
- 24 tot -16 m tov NAP
- geerodeerd

- PROVINCIES

0 500 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 Ligging van de vindplaats, met een cirkel aangegeven en archeologische monumenten en waarnemingen in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 10 januari 2005.

ARC-Projectcode	2004/232
Provincie	Fryslân
Gemeente	Sneek
Plaats	Sneek
Toponiem	Oudvaart
Kaartblad	10H
Coördinaten	175.080/560.750
Type object	Mogelijke terp (overslibt)
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Kwelder vlakte

1.2 Werkwijze

Het eerste onderzoek

Op een uitsnede van een bestektekening, schaal 1:500, was door de medewerker van Archeomedia de globale begrenzing van de vondsten aangegeven (zie afb. 2). Inmiddels waren de grote storthopen, waaruit de vondsten waren verzameld, uitgevlakt. Ook was er door de medewerker van Archeomedia vondstmateriaal uit het profiel geborgen. De profielen waren bij het eerste onderzoek door de hoge waterstand niet zichtbaar. Het onderzoeksterrein was opgehoogd met een pakket grond met een dikte variërend van ca. 80 cm tot 1 m. Aan de westzijde van de bewuste waterpartij was een wegcunet aangelegd tot op het pleistocene zand. De oostzijde was, afgezien van de recente ophoging, nog intact. Daarom werd besloten om de oostzijde te onderzoeken door middel van boringen.

Dhr. Zwaneburg vertelde dat een grote concentratie vondstmateriaal was geborgen op 60–80 m van het einde van de vaart. Er werden in totaal drie boringen gezet, te beginnen op 87 meter (boring 1). De tweede boring werd gezet op een locatie waar aan het oppervlak opvallend veel vondstmateriaal aanwezig was, ca. 40 m ten zuiden van boring 1, en de derde boring werd ruim 25 m verder zuidwaarts gezet. De coördinaten van de boorpunten zijn met behulp van een GPS ingemeten. De ophogingslagen en de onderliggende klei werd met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm geboord, het onderliggende veenpakket werd tot in het pleistocene zand onderzocht met behulp van een guts. In alle gevallen is tot 4 m onder het huidige maaiveld geboord.

Daarna is een oppervlakte-survey uitgevoerd over het aangemerkte terrein, alsmede een strook parallel aan de westzijde van de waterpartij.

Het tweede onderzoek

Het tweede onderzoek vond plaats nadat de aannemer de vaart voor een groot deel leeggepompt had waardoor de profielen zichtbaar werden. Het talud van de vaart heeft een helling van ca. 45-30° en de grond is te stug om met de hand een goed profiel te steken. Gelukkig kon er gebruik worden gemaakt van de graafmachine van de aannemer om een loodrecht profiel te maken.¹ Aan de zuidwestkant van de vaart zijn drie profielen getrokken en aan de noordoostkant acht. De profielen concentreren zich op de plaatsen met de grootste dichtheid aan oppervlaktevondsten. Buiten deze gebieden zijn ter controle nog drie stukken profiel schoon gemaakt.

---

¹Dank aan dhr. B. Bos, uitvoerder.

2 Resultaten

In onderstaande paragrafen worden de resultaten van de twee archeologische verkenningen behandeld. Voor de ligging van de hieronder besproken boringen en profielen wordt verwezen naar afbeelding 2.

2.1 Bodemopbouw

Boring 1

Coördinaten 175.062/560.833

De bodemopbouw bestaat van boven naar onder uit een pakket van 90 cm opgebrachte grond met daaronder een ca. 10 cm dikke bouwvoor. Onder de bouwvoor bevindt zich een 30 cm dikke laag matig siltige, compacte klei, die geleidelijk, via een donkergrijs gekleurde klei, overgaat naar veen met daarin riet en mos. Tussen 2,00 en 2,10 m onder het huidige (opgehoogde) maaiveld bevindt zich een band met meer amorf, iets groenig amorf veen, waaronder zich weer veen met riet- en mosresten bevindt. Op 3,75 onder het maaiveld ligt de pleistocene ondergrond, bestaande uit blauwgrijs gereduceerd fijn zand. In deze boring is geen enkele archeologische indicator, in de vorm van aardewerk, verbrande klei, bot of houtskool, aangetroffen. Na een gesprek met bouwlieden ter plaatse, bleek dat de container recentelijk was verplaatst. Boring 1 bevindt zich daarom mogelijk buiten de mogelijke terplotatie. Wel werd in de nabijheid aan het oppervlak vondstmateriaal geborgen (zie hieronder).

Boring 2

Coördinaten 175.089/560.811

Het pakket opgebrachte grond heeft hier een dikte van 60 cm. Onder de oorspronkelijke bouwvoor bevindt ook hier zich een pakket van compacte, matig siltige klei. Op 90 cm onder het huidige maaiveld is een fragment recente baksteen in de boor aangetroffen. Tussen 1,30 en 1,50 m onder het maaiveld is de klei donkergrijs van kleur, en gaat geleidelijk over in veen. Tussen 1,50 en 1,65 is dit veen amorf en zwart van kleur, daaronder is het geelbruin en bevat het veel mos- en rietresten. Op 3,64 m onder het maaiveld is er een scherpe overgang naar blauwgrijs reducerend zand, met in de top van het zand een 15 cm dikke laag hout (boomwortel?). In deze boring zijn evenmin archeologische indicatoren aangetroffen, hoewel het pakket zwart gekleurde, amorse en mogelijk iets veraarde veen, als 'verdacht' zou kunnen worden bestempeld.

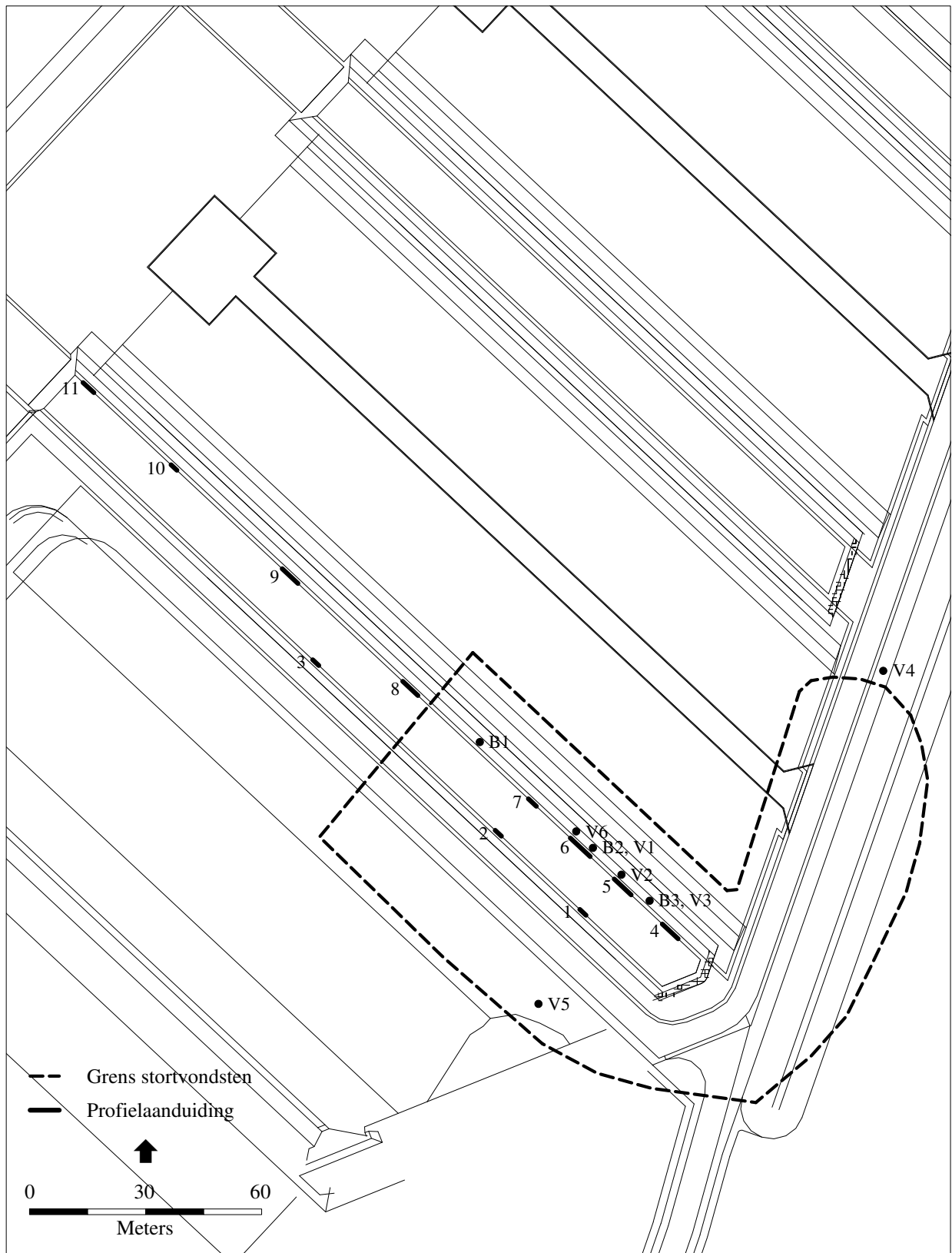
Boring 3

Coördinaten 175.107/560.792

De opgebrachte grond op deze locatie is 75 cm dik. Ook hier zit onder de oorspronkelijke bouwvoor een pakket compacte klei, die op 1,30 m onder het huidige maaiveld overgaat in donkergrijze klei met iets plantenresten. Op 1,60 m is er echter een scherpe overgang naar het veen, dat bovenin zwart van kleur is van vanaf 1,70 m weer geelbruin met mos- en rietresten. Op 3,60 m onder het maaiveld begint het pleistocene zand.

Profielen

De profielen geven eenzelfde beeld. De bodemopbouw is hier als volgt: Onder de

Afbeelding 2 Overzicht van de waarnemingen. B: boring, V: vondst; kaart B. Schomaker.

Afbeelding 3 Profiel 2. Foto: A. Ufkes.

Afbeelding 4 Profiel 7. Foto: A. Ufkes.

bouwvoor bevindt zich lichtgrijze stugge klei die scherp overgaat in een gelaagd pakket van bruine, sterk venige klei. De top van deze laag is gegolfd. Deze laag sterk venige klei gaat scherp over in een dun (1-2 cm) laagje grijze klei wat overgaat in humeuze klei. Dit ligt scherp met een scherpe begrenzing op het veenpakket. Als voorbeeld worden de foto's van de profielen 2 en 7 gegeven (afb. 3 en 4). De top van het bruingrijze venige kleipakket is gegolfd. Dit kan veroorzaakt zijn door menselijke activiteit (spitten). Een natuurlijk proces zoals uitdroging of zetting lijkt niet voor de hand te liggen aangezien dan ook het dunne kleibandje vervormd zou moeten zijn.

Het ontbreken van vondstmateriaal in de profielen komt niet met de verwachting overeen aangezien er aan de oppervlakte, in de uitgegraven grond, vele scherven zijn gevonden. Ook tijdens de beide onderzoeken van het ARC zijn scherven op de stort geborgen.

2.2 Vondsten

Al het vondstmateriaal is verzameld tijdens het surveyen van het oppervlak. Hiermee moet men in acht nemen dat dit materiaal is verplaatst. Links en rechts van de waterpartij is grond opgebracht dat afkomstig is uit de waterpartij, en dat niet extra is omgezet. We kunnen er dus vanuit gaan dat de vondsten uit de nabij omgeving afkomstig zijn. Aan de zuidzijde van het aangemerkte terrein, als het ware in de 'laars' van de aangemerkte vindplaats, is de stort wel omgezet en daarmee (deels) verplaatst (vnr. 4). Deze stort was overigens afkomstig uit een wegcunet dat min of meer haaks op de waterpartij is georiënteerd. De begrenzing van de stortvondsten is gebaseerd op de gegevens van de melder. Ook de door ons gedane vondsten concentreren zich in dit gebied.

Ter hoogte van boring 2 is een groot buikbodemfragment gevonden, afkomstig van reducerend gebakken klei en nauwelijks verschraald, voorts onverbrand en verbrand botmateriaal (vnr. 1). In de omgeving van boring 2 ligt opvallend veel vondstmateriaal aan het oppervlak. Een 10 meter ten oosten van boring 2 is onder andere een geometrisch versierde wandscherf geborgen (vnr. 2), reducerend gebakken en nauwelijks gemagerd, met aan de binnenzijde een dikke laag aankoesel (afb. 5). Binnen de typechronologie van Taayke valt deze scherf in de groep G1, G2 (Taayke 1996). Daarnaast is er een platte, iets verdikte rand met vingertopindrukken op de rand en aankoesel buiten op de hals en een onversierde ronde rand met een vrij korte hals, type V2a. Als datering voor deze scherven kan Midden-IJzertijd worden aangehouden.² Tot slot zijn hier een buikbodemfragment en tien onversierde wandscherven aangetroffen, alle nauwelijks gemagerd en reducerend gebakken.

In de buurt van boring 3 is een randscherf aangetroffen met een ronde rand en een relatief hoge hals, reducerend gebakken en met steengruis gemagerd (vnr. 3). Daarnaast zijn er drie reducerend gebakken onversierde wandscherven, met plantaardige magering.

Net buiten de 'laars' van het aangemerkte terrein, in het uiterste zuidoosten, zijn uit de omgezette en afgevlakte stort wandscherfjes van twee verschillende ko-

---

²Midden-IJzertijd 500-250 v. Chr.

Afbeelding 5 Geometrisch versierde wandscherf, aangetroffen nabij boring 2. Foto: L. de Jong.

gelpotten gevonden, beide met steengruis gemagerd, alsmede een fragmentje faience en een fragmentje witbakkend kopergeglazuurd aardewerk (vnr. 4). In deze omgeving is geen terpaardewerk aangetroffen.

Ten zuidwesten van de waterpartij is een grote hoeveelheid aardewerk geborgen dat globaal in de 18e eeuw kan worden gedateerd (vnr. 5). Dit betreft onder meer roodbakkend, loodgeglazuurd aardewerk met slibdecoratie. Daarnaast is er ook een hoeveelheid terpaardewerk aangetroffen, waaronder twee randfragmentjes. Dit is – in tegenstelling tot het aardewerk ten noordoosten van de waterpartij – over het algemeen oxiderend gebakken en organisch gemagerd. Deze fragmenten bezitten te weinig kenmerken om ze nauwkeurig te kunnen dateren. Het is echter wel opvallend dat dit terpaardewerk ter hoogte van de boringen ligt, terwijl het 18e-eeuwse materiaal een over een veel groter oppervlak verspreid ligt.

Ter hoogte van profiel 6 is op de stort nog een randscherf gevonden met bovenop de rand nagelindrukken. Deze scherf stamt mogelijk uit de Late-IJzertijd.

3 Conclusies en aanbeveling

3.1 Conclusies

Bij het booronderzoek en het onderzoek van de profielen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen in de vorm van aardewerk, verbrande klei, bot, houtskool en dergelijke. Boring 13 van RAAP, die in de nabije omgeving ligt, bevatte echter

wel houtskool. De compacte klei, die zich direct onder de oorspronkelijke bouwvoor bevindt is, uitgezonderd een enkele brok recente baksteen, steriel. Vlak boven de overgang naar het veen is de klei meer humeus. De top van het veen is veraard, wat duidt op een periode van droogte en daarmee oxidatie van het veen. Dit zou dus in principe een oud oppervlak kunnen zijn. Het onderliggende, geelbruine veen heeft een natuurlijke opbouw, en hierin zijn geen antropogene indicatoren aangetroffen.

De locatie representeert dus mogelijk een vindplaats op de top van het veen. In de boringen is geen ophogingspakket aangetoond, maar de bestudering van een lengteprofiel leent zich beter voor een dergelijke waarneming. Ook in de lengteprofielen zijn geen terplagen of archeologische indicatoren aangetroffen.

Het feit dat RAAP nauwelijks archeologische indicatoren heeft aangetroffen, is niet verwonderlijk als men het karakter van deze vindplaats vergelijkt met de terp die enige jaren geleden is opgegraven bij de aanleg van de rondweg (Niekus & Huisman 2002). Een groot deel van die locatie bestond daar uit moeilijk waarneembare plagen van veen en een loopniveau dat zich nauwelijks onderscheidde van de omgeving. Alleen de hardplaats, de waterputten en de grote zone verbrandde klei tekenden zich zeer duidelijk af. Het is daarom een uiterst lastige zaak om dergelijke vindplaatsen aan te tonen door middel van relatief weinig en kleine steekproeven en het is daarom ook absoluut niet verwijtbaar als een dergelijke vindplaats wordt gemist.

De verspreiding van archeologisch vondstmateriaal komt overeen met wat is aangegeven bij de vondstmelding. De kwaliteit van het aardewerk is zeer goed, de scherven zijn relatief groot en kookresten zijn goed bewaard gebleven. Het door ons verzamelde materiaal is te weinig om de vindplaats goed te kunnen dateren. Wij hebben de indruk dat er Ruinen-Wommels aardewerk is uit de Midden-IJzertijd, maar dat er ook jonger materiaal is uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd. Uitgezonderd de randscherf met vingertopindrukken op de rand (type V2a) en de steengruisgemagerde geometrisch versierde scherf (type G1 of G2), zijn er geen scherven die versierd zijn met dellen, canelures of streepband.

Gezien het gegeven dat in de profielen geen terplagen en met uitzondering van mogelijke spitsporen geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen en dat al het aardewerk uit de stort komt is het zeer waarschijnlijk dat bij het ontgraven van de waterpartij de gehele vindplaats is vergraven. Van de vindplaats is alleen het vondstmateriaal uit de vrijgekomen grond over. De vraagstellingen uit het PvE kunnen als volgt beantwoord worden.

1 *Wat is de precieze aard van de vindplaats, oftewel is er inderdaad sprake van een terp?*

Er zijn geen sporen van de vindplaats aangetroffen. Het is niet duidelijk of het een terp is of een vlaknederzetting. Wel is, op grond van het aardewerk, duidelijk dat er een nederzetting is geweest.

2 *Wat is de precieze omvang van de vindplaats?*

De omvang van de vindplaats is niet meer te achterhalen.

3 *Is er een relatie te leggen tussen de eerder aangetroffen aardewerkfragmenten en mogelijk aanwezige antropogene grondsporen?*

Met uitzondering van eventuele spitsporen zijn er geen antropogene grondsporen. Of het aangetroffen aardewerk verband houdt met de mogelijke spit-

sporen is niet meer na te gaan. In de laag met spitsporen zijn geen indicatoren aangetroffen.

4 *Wat is de aard en ouderdom van de eventueel aan te treffen bewoningssporen?*

Op grond van het aardewerk is een globale datering mogelijk die loopt van de Midden-IJzertijd tot de Romeinse Tijd. Mogelijk is op grond van het aardewerk dat door de melder aan provinciaal archeoloog is overhandigd een strakkere datering mogelijk.

5 *Welke graad van waardering dient aan de vindplaats gegeven te worden?*

De vindplaats is niet meer aanwezig. Een waardering heeft daardoor geen zin.

3.2 Aanbeveling

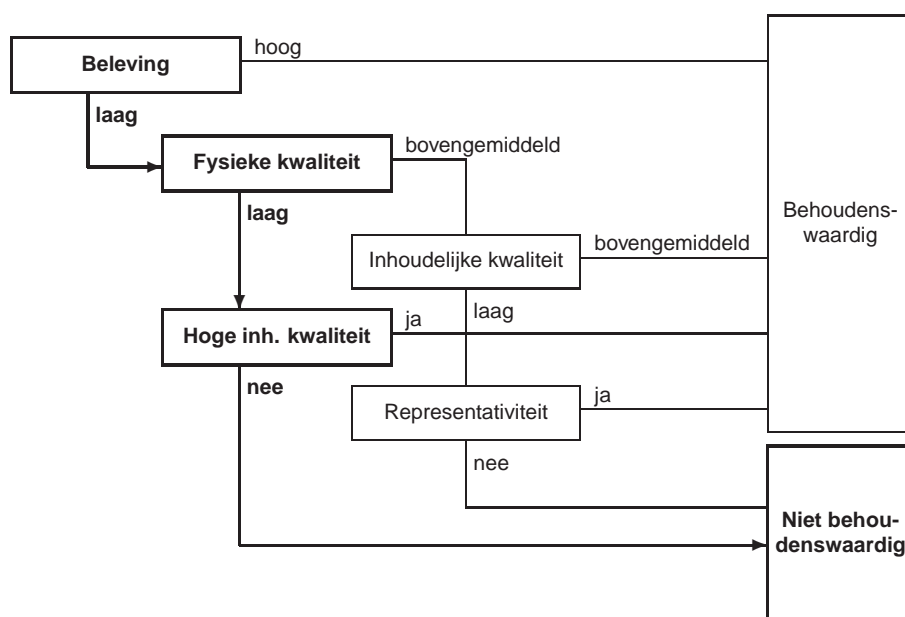
Bij het onderzoek zijn geen intacte resten aangetroffen van een vindplaats. Daardoor is het niet noodzakelijk om verder archeologisch onderzoek uit te voeren. Mogelijk kan een studie van al het geborgen aardewerk een strakkere datering van deze verdwenen vindplaats opleveren.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	wordt niet gescoord
herinneringswaarde	–	wordt niet gescoord
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaafheid	–	geen sporen meer aanwezig
conservering	–	geen sporen meer aanwezig, alleen op de stort aardewerk
aardewerk	3	goed geconserveerde grote stukken met aankoesel
onverbrand bot	3	goed geconserveerde stukken bot

Inhoudelijke kwaliteit	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	goede kwaliteit aardewerk maar geen vindplaats meer aanwezig
informatiewaarde	1	goede kwaliteit aardewerk maar geen vindplaats meer aanwezig
ensemblewaarde	–	geen vindplaats meer aanwezig
representativiteit	–	geen vindplaats meer aanwezig

Literatuur

- Niekus, M.J.L.Th. & M.A. Huisman, 2002. *Een huisterpje uit de Romeinse Tijd in het veen-kleigebied. Een archeologische opgraving in het tracé van de Stadsrondweg Oost te Sneek, gemeente Sneek (Fr.)*. Groningen (ARC-Publicaties 53).
- Taayke, E., 1996. *Die einheimische Keramik der nördlichen Niederlande 600 v.Chr. bis 300 n.Chr.* Rijksuniversiteit Groningen (diss.).
- Veenstra, H.W., 2004. *Plangebied Oudvaart, gemeente Sneek. Een inventariserend archeologisch onderzoek*. Amsterdam (RAAP-rapport 855).

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart